

Het telefoongesprek kwam enkele minuten na half vier, in de nacht tussen een woensdag en een donderdag. Het nummer was onbekend, zo te zien buitenlands, en normaal gesproken zou ze niet hebben opgenomen.

Natuurlijk niet, maar ze was net uit een droom ontwaakt en hoewel het zowel in de kamer als achter het raam, waar een tak van de grote walnootboom vertrouwelijk tegen het glas fluis-terde, aardedonker was, voelde ze zich klaarwakker. Misschien kwam het juist door de duisternis, in een soort geheimzinnige samenwerking met de haastig afgebroken droom – waarvan ze niet kon terughalen waar hij over ging – dat ze de hoorn oppakte en het gesprek een aanvang liet nemen.

‘Hallo?’

‘Judith Bendler?’

‘Ja.’

‘Je spreekt met Tom.’

Daarna stilte. Afgezien van storing op de lijn. Een zwak pulserend ruisen, nauwelijks hoorbaar, als vermoeide golven die breken op een steenstrand. Achteraf, toen ze had opgehangen, dook dat beeld voor haar op. De golven die na een lange tocht eindelijk tot rust konden komen in de vorm van stil wit schuim in een beschutte maar steenachtige baai.

Vreemd, ze werd over het algemeen niet overvallen door beelden. Viel niet voor dat soort goedkope analogieën, of hoe je ze ook wilde noemen. Ze was niet gelovig en ze had een hekel aan poëzie.

‘Tom?’ vroeg ze ten slotte. ‘Welke Tom?’

‘Ken je er meerdere?’

Ze dacht na. Nee, er was maar één Tom.

Geweest.

‘Ik dacht dat we misschien konden afspreken. Het is zo lang geleden.’

‘Ja ...’

Ze voelde hoe er een rilling door haar heen ging, misschien verloor ze zelfs heel even haar bewustzijn. Als ze had gestaan, zou ze misschien zijn flauwgevallen en op de grond zijn gezakt.

Maar dat deed ze niet, godzijdank; ze lag in het donker aan haar kant van het grote tweepersoonsbed en toen de korte aanval voorbij was, strekte ze automatisch haar hand uit naar Robert. Het duurde nog een seconde voordat ze zich herinnerde dat hij in Londen was. Hij was maandag vertrokken, zou vrijdagavond terugkomen, of op zijn laatst zaterdagmiddag. Het was een filmproject, hij had de naam van een of andere bekende acteur genoemd, maar die was ze vergeten. Hij had zelfs gevraagd of ze zin had om mee te gaan, maar ze had ervoor bedankt. Londen behoorde niet tot haar lievelingssteden.

‘Hallo?’

Ze onderdrukte een plotselinge impuls om op te hangen.

‘Ja?’

‘Nou, wat zeg je ervan?’

‘Waarvan?’

‘Om af te spreken.’

‘Ik ... ik begrijp het niet goed.’

Ze kon horen hoe hij ergens een slok van nam.

‘Weet je wat? Denk erover na, dan kom ik er over een paar dagen op terug.’

‘Ik denk niet dat ...’

Er klonk een klik en het gesprek werd afgebroken. Ze legde de hoorn op de haak en bleef zonder zich te bewegen in bed liggen. Vouwde haar handen op haar borst. Sloot haar ogen maar opende ze toen weer; ze moest iets zien te vatten. Het

donker leek nog steeds die langzame schommelingen voort te brengen, ze dacht dat ze iets moesten betekenen, haar iets wilden uitleggen, en deze betekenis had met *afstand* te maken. Een verdwijnende grote afstand in zowel tijd als ruimte, en diep in deze ver verwijderde maar tegelijkertijd heel aanwezige mist hing ergens ook zijn stem. Een beetje schor en een beetje ... ja, wat? dacht ze. Ironisch? Zelfverzekerd?

Tom?

Moest ze erover nadenken?

Ze telde en kwam erop uit dat er tweeëntwintig jaar was verstreken.

Tweeëntwintig jaar en twee maanden om precies te zijn.

De therapeute heette Maria Rosenberg. Haar spreekkamer lag op de derde verdieping van een van de oude huizen van pommersteen aan de Keymerstraat, en Judith Bandler was al bijna een decennium lang haar cliënt. Geen frequente en intensieve sessies overigens; ze zagen elkaar een keer of een paar keer in de maand, normaal gesproken op donderdagmiddag wanneer Judith toch een excuus zocht om naar het centrum van Maardam te gaan. Na afloop lunchte ze graag met een vriendin, maakte van de gelegenheid gebruik om een beetje te winkelen en misschien een van de galeries in de Deijkstraawijk te bezoeken. Of Krantz's antiquariaat aan de Kupinskisteeg, als dat open was. De trein vanuit Holtenaar deed er ruim een half uur over en met elk jaar dat voorbijging merkte ze hoe de tegenzin om het mooie huis, en de nog mooiere tuin bij de rivier, te verlaten een klein beetje toenam. Waarom zou je het paradijs verlaten als je er middenin zat?

Misschien om jezelf de vreugde van het weerzien te gunnen? had Robert voorgesteld toen ze de kwestie met hem besprak, en uiteraard had hij een punt. Robert had dat vaak, hij bezat het vermogen om in elke context de vinger op de juiste plek te leggen, dat wilde ze hem wel nageven.

Misschien was het ook een ingetogen vreugde om Maria Rosenberg terug te zien. Elke keer. De wereld kan instorten, de mensheid kan oorlog voeren, steden platbranden en haar kinderen doden, maar Maria Rosenberg bleef zitten waar ze zat. In haar oorfauteuil in de kamer met de zware gordijnen en het dikke tapijt met bloedrode patronen uit Samarkand.

En luisterde. Ze was al oud geweest toen Judith haar voor het eerst ontmoette, ongeveer een week na Roberts schandaal, en ze was vandaag de dag even oud. Ze verklaarde de onveranderlijkheid altijd door te zeggen dat ze een punt in haar leven had bereikt waarop de jaren en de tijd geen vat meer op haar hadden. Op een dag zou ze waarschijnlijk dood zijn, maar tot aan die laatste reis, of die nu enkele maanden of meerdere jaren ver weg lag, was ze niet van plan te verouderen. Misschien zou ze iets wijzer worden, iets gelouterder, daar kon je je moeilijk tegen verweren.

Maar het gesprek in de donkere, stille kamer ging niet over Maria Rosenberg, natuurlijk niet.

‘Hallo, Judith. Ik hoop dat je een goede reis hebt gehad.’

‘Ja, dank je. Ik kon in ieder geval zitten.’

‘Mooi zo. Nemen we een kopje rooibosthee?’

‘Graag.’

Het waren ongeveer dezelfde inleidende woorden als altijd. Terwijl Maria Rosenberg achter een gordijn in het keukentje de thee zette, trok Judith haar jas en schoenen uit. Ging in de hoek van de bank zitten met de geruite plaid over haar benen en een kussen in haar holle rug. Terwijl ze wachtte voelde ze de nervositeit in zich tikken en er bestond natuurlijk geen twijfel over wat daarvan de oorzaak was.

‘Ik meen een zekere onrust te bespeuren. Maar verbeter me als ik het mis heb.’

Ze had nog niet besloten of ze over het telefoongesprek zou vertellen, maar nu Maria haar boven de rand van het theekopje onderzoekend aankeek, deed ze het. Als er bliken waren

waartegen je je niet kon verdedigen, dan had Maria Rosenberg zo'n blik. Natuurlijk deed ze het, en misschien had ze het al geweten voordat ze een uur geleden in de trein stapte. Dat ze het zou vertellen.

'Er is iets gebeurd.'

'Ja?'

'Ik kreeg een raar telefoontje.'

Maria Rosenberg knikte, nipte van de thee en zette het kopje weg.

'Het was vannacht, er belde iemand om half vier.'

'Half vier? En je nam op?'

'Ja. Om een of andere reden was ik net wakker geworden. Een halve minuut voordat er gebeld werd, geloof ik. Het was vreemd. En erna kon ik niet meer in slaap komen.'

'Wie belde er?'

'Ik weet het niet.'

'Je weet het niet?'

Ze haalde diep adem. Legde de plaid goed en richtte haar blik op het schilderij dat tussen de twee smalle boekenkasten hing, een kleine reproductie van Caspar David Friedrichs *Monnik aan zee*. De afgewende gestalte die uitkeek over een sombere zee, ze had zich al heel vaak afgevraagd waarom haar levenswijze therapeute juist dit schilderij had uitgekozen om in haar spreekkamer te hangen – het was het enige schilderij in de kamer – maar tot nu toe, na meer dan honderd sessies, had ze het nog niet gevraagd.

'Hij beweerde dat hij Tom was.'

'Tom? Je bedoelt ...?'

Ze knikte, maar hield haar blik op het schilderij gericht. Uit haar ooghoek zag ze hoe Maria Rosenberg nog een slok thee nam en daarna haar handen op haar knie legde. Wachtte.

'Hij wilde met me afspreken.'

De monnik aan zee verroerde zich niet. Maria Rosenberg ook niet.

‘Maar?’ zei ze.

‘Ik kan niet geloven dat hij het was.’

Ze had verteld over Tom, maar dat was lang geleden. Tijdens een van hun eerste afspraken was het ter sprake gekomen, ze waren in die eerste tijd een paar keer teruggekomen op het tragische verhaal, maar voor zover Judith zich kon herinneren hadden ze al vier of vijf jaar niet over hem gesproken. Of misschien was het nog langer geleden dat zijn naam was gevallen. Er was geen aanleiding voor geweest.

Hij was een afgesloten hoofdstuk. Tom. Een treurig en vergeten deel van haar dat niet langer geanalyseerd hoefde te worden, waar ze niet meer mee in het reine hoefde te komen. Zij en Robert praatten ook nooit over hem; en al was die afspraak stilzwijgend en ongeschreven, geen van hen doorbrak hem. Ze kon zich niet herinneren dat Tom ooit het onderwerp van gesprek was geweest sinds ze verhuisd waren naar het huis in Holtenaar.

‘Ik denk dat je het het beste even samen kunt vatten. Als je het niet erg vindt. Ik herinner het me alleen in grote lijnen, het moet al een eeuwigheid geleden zijn dat het gebeurde ...’

‘Tweeëntwintig jaar’, antwoordde Judith. ‘Tweeëntwintig jaar en een paar maanden.’

‘En toen was hij dus ...?’

‘Zeventien.’

‘Ga verder. Of wil je er misschien niet over praten? Dat hangt helemaal van jou af. Ik luister alleen en houd alles geheim wat je geheim wilt houden. Maar daar hoef ik je niet aan te herinneren.’

Judith nam een slok thee en aarzelde. Maar het was waarschijnlijk een gesimuleerde aarzeling. Ze had A gezegd, en omdat ze daar blijkbaar toe had besloten – bewust of onbewust – had ze de knoop al doorgehakt. Daarom zit ik hier tenslotte, dacht ze. Om ook B te zeggen. Als ik het nu niet ter sprake breng, zal het door mijn hoofd blijven malen.

‘Ja, Tom was zeventien toen het gebeurde’, zei ze. ‘Was het net geworden, al hebben we nooit de gelegenheid gehad om de verjaardag te vieren. Ik herinner me dat hij een horloge van Robert had gekregen, een best wel duur horloge, maar hij had het de volgende dag al verkocht.’

‘Had hij zijn verjaardagscadeau verkocht?’

‘Ja, helaas wel.’

‘Omdat?’

‘Omdat hij geld nodig had voor drugs. Of misschien om voor de drugs te betalen die hij al in zich gespoten had. We wisten toen niet hoeveel schulden hij had en bij hoeveel criminele activiteiten hij betrokken was. Misschien hadden we een vermoeden, maar de hele situatie werd ons pas achteraf duidelijk. Een groot deel ervan in ieder geval.’

‘Een jonge man in moeilijke omstandigheden?’

‘Op zijn zachtst gezegd. Het was al vanaf zijn puberteit slecht met hem gegaan, ja, eigenlijk al vanaf langer geleden. Op school ging het nooit goed, hij kreeg voortdurend ruzie met klasgenoten en leraren. Hij werd onderzocht en er zijn ik weet niet hoeveel verschillende diagnoses over hem gesteld. En toen de drugs in beeld kwamen, ging het uiteraard snel bergafwaarts. Zijn vader gebruikte een keer de woorden *Hij gaat recht op de afgrond af* toen we met een maatschappelijk werker zaten te praten, en het is een vrij goede beschrijving van de toenmalige situatie.’

‘Hij was Roberts zoon uit een eerder huwelijk, zo was het toch?’

‘Ja. De moeder stierf toen de jongen nog maar twee jaar oud was. Ik kwam ongeveer een jaar later pas in beeld. Ik en Robert trouwden in de zomer voordat Tom naar school ging.’

‘En je hebt hem geadopteerd?’

‘Ja. Ik heb een papier ondertekend waarin ik de ouderlijke verantwoordelijkheid in alle opzichten op me nam. Robert wilde dat zo hebben ... ik natuurlijk ook.’

‘Natuurlijk?’

‘Ja.’

Maria Rosenberg trok een wenkbrauw op maar gaf geen commentaar. Ze zwegen even terwijl er op straat een motor voorbijknetterde. Verder drongen er niet veel stadsgeluiden tot de kamer door; het huis was oud en degelijk en het raam achter de zware gordijnen had dik, goed isolerend glas. De therapeute had het in het begin zelfs een keer gezegd: dat het weliswaar meestal wenselijk was dat het gesprek in stilte plaatsvond, maar dat het ook geen kwaad kon als je af en toe aan het bestaan van de buitenwereld werd herinnerd. Judith schraapte haar keel en probeerde het lichte ongeloof dat in de kamer leek te hangen te verdrijven.

‘Ik had echt geen twijfels’, legde ze uit. ‘Niet in het begin. Ik wilde Toms moeder zijn, zijn echte moeder was dood en ik geloof dat hij geen enkele herinnering aan haar had. Maar ik begon natuurlijk na te denken toen hij zich ontwikkelde zoals hij zich ontwikkelde.’

‘Jaren later?’

‘Ja. Maar dat maakte niet uit. Ik neem aan dat ik me anders tegenover de jongen had gedragen als hij echt mijn kind was geweest. Al heb ik het hier nooit met Robert over gehad, natuurlijk niet. Het lag gewoon ... ja, iets te gevoelig.’

‘Volkomen begrijpelijk. Sommige dingen landen zachter en beter in de oren van een therapeute, dat is misschien goed om in gedachten te houden. Hoeveel jaar ouder is je man nu ... tien, of vergis ik me?’

‘Bijna elf. Hij wordt zeventig van de zomer. Hij is niet helemaal gezond, daar hebben we het over gehad, maar het heeft geen enkele zin om te proberen hem op te laten houden met werken. Hij beweert dat filmproducenten op hun best zijn tussen hun vijfenzeventigste en tachtigste, ik weet niet in hoeverre dat waar is.’

Maria Rosenberg schoot in de lach. ‘Het is net als met therapeuten. We zijn op ons best vlak voordat we de pijp aan Maarten geven. Maar wat is er met die arme ontwortelde zeventienjarige

gebeurd? Hij is verdwenen en heeft geen spoor nagelaten, als ik het me goed herinner?’

Judith zuchtte. ‘Klopt helemaal. Hij is in rook opgegaan.’

‘Hm. En er is goed naar hem gezocht?’

‘In alle hoeken en gaten. Robert en ik zijn niet de enigen die naar hem hebben gezocht. De politie had meerdere redenen om naar Tom te zoeken. Niet alleen omdat ze vermoedden dat er een crimineel motief achter zijn verdwijning zat, maar ook omdat hij verdacht werd van een aantal zaken. Als hij niet verdwenen was, had hem waarschijnlijk een jaar of zo in een jeugdinstelling te wachten gestaan. Ze lieten ons zelfs een lijst zien van alles waar hij bij betrokken was, en het was geen pretje om dat te lezen, kan ik je verzekeren.’

Maria Rosenberg knikte weer. ‘Wat denk je dat er met Tom is gebeurd? Ik kan me herinneren wat je de vorige keer zei, maar iedereen kan van mening veranderen.’

‘Ik ben niet van mening veranderd. Ik ben ervan overtuigd dat Tom dood is. Of iemand heeft hem vermoord ... of gedood, een mes in hem gestoken of wat dan ook. Of hij heeft het zelf gedaan.’

‘Zonder sporen na te laten?’

‘Dat kan.’

‘Zeker. Hoe zit het, is hij doodverklaard door de overheid? Dat gebeurt toch als iemand tien of vijftien jaar verdwenen is?’

Judith schudde haar hoofd. ‘Nee, hij is niet doodverklaard.’

‘Waarom niet?’

‘Omdat Robert ertegen is. Zolang er nog naaste verwanten in leven zijn, is het aan hen om het aan te vragen.’

‘Ja, dat weet ik. En waarom wil je man die stap niet nemen? Omdat hij nog steeds hoop heeft?’

‘Ik denk het. Maar we hebben het er niet meer over. En een doodverklaring zou toch slechts een formaliteit zijn. Tom had geen bezittingen, ik en Robert zouden zijn enige erfgenamen zijn ... maar op een gegeven moment zal het toch wel gebeuren? De samenleving heeft ook hier ongetwijfeld vaststaande procedures voor.’

‘Laten we daarvan uitgaan’, stemde Maria Rosenberg in, ze leunde naar voren en bracht haar milde maar tegelijkertijd veeleisende glimlach in stelling. ‘Maar nu komt er dus een telefoontje van iemand die doet alsof hij jullie zoon is ... midden in de nacht. Een zoon die meer dan twintig jaar weg is geweest. Ik moet zeggen dat je rustiger lijkt dan de meeste anderen in jouw situatie zouden zijn.’

Judith Bendler keek enkele seconden naar de monnik voordat ze antwoord gaf.

‘Ik ben helemaal niet rustig. Ik heb vanochtend mijn ontbijt weer uitgespuugd en stapte bij Zwille uit de trein in plaats van bij het Keymerplein. Daarom was ik vijf minuten te laat.’

De therapeute bleef discreet glimlachen. ‘Ik zei niet dat je rustig was, alleen dat je rustig léék. Wat denk je nu zelf?’

‘Over het gesprek?’

‘Ja.’

‘Ik denk het niet alleen. Ik wéét het.’

‘Wat weet je?’

‘Dat het een bedrieger was.’

‘Maar waar is hij dan op uit? Bedriegers zijn meestal op jacht naar gewin.’

Judith schudde haar hoofd. ‘Dat weet ik niet. Ik heb geen idee.’

‘Maar hij zou weer contact opnemen?’

‘Dat beweerde hij.’

Maria Rosenberg leunde achterover in de fauteuil en dacht even na.

‘Neem me niet kwalijk dat ik het vraag, maar heb je de mogelijkheid overwogen dat je alles gedroomd hebt?’

Ze had zowel de mogelijkheid overwogen als de vraag verwacht.

‘Jawel. Maar ik heb op mijn telefoon gekeken voordat ik vanochtend van huis vertrok. We hebben zo’n nummERMelder, en het nummer stond er nog in.’

‘Ik begrijp het. Heb je het opgeschreven?’

‘Nee, ik was het van plan, maar ik kon geen pen vinden. En

toen belde Robert net uit Londen en daarna heb ik er niet meer aan gedacht. Maar het was een nummer uit het buitenland, dat weet ik in ieder geval nog. En dat ...'

'Ja?'

'Dat zou verklaren waarom hij op dat tijdstip belde.'

'Een andere tijdzone?'

'Ja.'

'Een bedrieger op afstand, met andere woorden?'

'Mm.'

Judith kon niet goed uitmaken of Maria Rosenberg meelevend was of alleen licht ironisch. Of misschien kon ze het allebei tegelijkertijd zijn, een legering die in dat geval samenhang met haar toenemende wijsheid.

'Wat vindt Robert van het gesprek? Ik neem aan dat je het hem verteld hebt toen hij belde?'

'Nee ... nee, dat heb ik niet gedaan.'

'Waarom niet?'

'Hij had haast. Moest naar een vergadering. Hij belde alleen om me goedemorgen te wensen.'

'Ik begrijp het.'

Maria Rosenberg kwam overeind en liep een rondje door de kamer. Dat was een gewoonte van haar, het had met de bloedcirculatie in haar benen te maken. Maar het was ook een manier om voor een pauze in het gesprek te zorgen, dat was in ieder geval wat Judith dacht. Een soort adempauze en een discrete wenk dat het misschien tijd kon zijn om van onderwerp te veranderen. Ze wachtte tot de therapeute weer in de fauteuil was gaan zitten. Wachtte op de koerswijziging.

'Wil je nog verder praten over dat gesprek of zullen we proberen het ook over andere dingen te hebben?'

Dichter bij een retorische vraag kon je niet komen. Judith dacht weer even aan die golven op het steenstrand. De afstand, de enorme afstand.

'Dank je, maar het is wel genoeg geweest.'

‘Weet je het zeker?’

‘Ja. Als hij erop terugkomt, kunnen we het de volgende keer weer oppakken?’

‘Prima. Dat doen we. Hoe gaat het met de hond na de operatie?’

Ze zei niets over het gesprek toen Robert donderdagavond belde. Hij klonk moe en buiten adem en ze vroeg zich af of de ziekte meer van hem vergde dan hij wilde toegeven.

Maar daar begon ze ook niet over. Hij zou er alleen maar geïrriteerd door raken, en toen ze had opgehangen vroeg ze zich af of hij zijn zeventigste verjaardag, waarover ze het met Maria Rosenberg had gehad, nog wel zou halen. Misschien wel, misschien niet. Het idee dat ze op een dag als weduwe in het mooie huis zou zitten, was sinds enige tijd voortdurend bij haar, en het was een idee waar ze zich niet heel erg zorgen over maakte. Dat ze ernaar uitkeek zou te veel gezegd zijn, maar de eenzaamheid, de *relatieve* eenzaamheid, was een situatie die haar steeds aangenamer en bevredigender voorkwam naarmate ze ouder werd. Misschien kwam het doordat ze geen zussen of broers had, dat ze opgegroeid was zonder storende bemoeienissen van andere mensen. Behalve van haar moeder en haar bijna altijd afwezige vader. Niet veel vrienden, gewend om voor zichzelf te zorgen en zich op haar gemak te voelen in haar eigen gezelschap, ja, die factoren speelden absoluut op de achtergrond mee. Wie eenzaamheid tot vriend maakt zal nooit teleurgesteld worden, had ze ergens gelezen, en dat was een waarheid die ze zonder voorbehoud accepteerde.

Dus dat Robert nog een dag langer in Londen moest blijven, maakte niets uit. Echt niet. Ze sliep de hele nacht goed; was weliswaar een klein beetje bezorgd geweest dat de telefoon tegen de ochtend opnieuw zou gaan, maar die bleef even stil en teruggetrokken als de rest van het huis. Django lag zoals gewoonlijk

op zijn matras onder de bank in de keuken. Zoals ze tegen Maria Rosenberg had gezegd, was zijn operatie goed gegaan, maar hij was elf jaar en natuurlijk waren ook de dagen van de ooit zo statige hond geteld. Judith wist dat ze nooit zou hertrouwen, of zelfs maar een nieuwe verhouding zou beginnen wanneer Robert er niet meer zou zijn, maar een hond zou ze zeker nemen. Waarschijnlijk een rottweiler, net als Django. Privécomfort had ook zijn grenzen, zowel gevoelsmatig als praktisch. Een vrouw alleen in een groot huis is iets heel anders dan een vrouw alleen in hetzelfde huis met een betrouwbare waakhond.

Ze maakte na het ontbijt een wandeling met Django. Door het dunbegroeide loofbos naar de watertoren, daarna omlaag en een stukje langs de rivier, over de oude houten brug en langs de overkant terug. Een klein uur; vroeger, met een jonge hond en een baasje dat nog geen vijftig was, nam hetzelfde stuk de helft van de tijd in beslag. De bomen begonnen geel te kleuren, maar de bladeren waren nog niet gevallen, het was een van die mooie, heldere herfstdagen en ze probeerde haar gedachten verre te houden van Tom en het telefoongesprek.

Wat niet makkelijk was wanneer ze haar eenmaal bestookten. Ook de beelden van die dag tweeëntwintig jaar geleden kwamen terug, alsof iemand – zijzelf, wie anders? – een vergeten oud fotoalbum had gevonden en het niet kon laten om het te openen en door te bladeren.

Maar het waren bewegende beelden. Eerder uit een filmarchief dan uit een fotoalbum. Zijzelf. Tom. Daarna Robert.

Het appartement aan de Kantorsteeg in Aarlach.

Die julimaand.

Die laatste nacht.

De gewelddadigheid. De paniek. De daad.

Hoe kon een zo jong mens zo verschrikkelijk kapot zijn? Zo arrogant en van haat vervuld. Tegenover alles en iedereen, vooral tegenover zijn ouders.

Dat had ze zich toen afgevraagd en dat vroeg ze zich nog steeds af.

Ze herinnerde zich ook scènes van langer geleden. Hoe hij in de kuit van Robert beet omdat hij zijn zin niet kreeg – en weigerde los te laten, bijna als een vechthond waarvan de kaken op slot zijn gegaan. Toen hij vijf was moest Robert hem een klap geven met een dik boek om ervoor te zorgen dat hij losliet.

Zijn woede die bijna niet onder controle te houden viel. Ze herinnerde zich dat een van de psychologen op school had gezegd dat Tom – en jongens van zijn soort; ze had die uitdrukking letterlijk gebruikt: *van zijn soort* – over het algemeen rustiger werden wanneer ze in de puberteit kwamen, waar had ze dat soort kennis in godsnaam vandaan? In ieder geval klopte het, deels tenminste. Tom was veranderd op zijn dertiende, maar eigenlijk niet ten goede. Hij was introverter geworden. Afwijzend en moeilijk bereikbaar. Hij begon weliswaar vrienden te maken, maar ze waren van een type waar elke ouder doodsbang van zou zijn geworden. Ze kon zich vooral een van hen nog goed herinneren: hij heette Shark – of die naam gebruikte hij in ieder geval – en had een tatoeage van een hakenkruis op zijn onderarm. Minstens drie jaar ouder dan Tom en met een vader en een oudere broer die in de gevangenis zaten voor respectievelijk moord en doodslag. En Shark was niet de enige geweest.

De kwade tijd, wanneer ze eraan teruggedacht dook vaak die aanduiding op.

Ze deed het hek open en liet Django de tuin in. Weg daarmee, dacht ze. Het is verleden tijd en begraven. Wie er ook gebeld heeft, Tom was het niet. Als je herrijst moet je dat op de derde dag doen, niet simsalabim na tweeëntwintig jaar.

Ze zat de hele vrijdagmiddag achter haar bureau te werken. De grote biografie van Erasmus van Rotterdam was gepland voor volgend najaar, en ze had de uitgeverij het eerste volledige manuscript voor de kerst beloofd. Ze was nu bijna vier jaar met

het project bezig, en ze hadden in het begin gerekend op drie jaar, maar dat was voordat ze ten volle begreep wat een gigant Erasmus was geweest en hoeveel er over hem geschreven was. En dóór hem. Maar de uitgeverij was redelijk en solvent, en haar naam en eerdere werken stonden garant voor de kwaliteit die ze nastreefden en waar ze bekend om stonden. Liever om de vijf jaar een goed boek dan om het jaar een middelmatig.

Robert belde rond zeven uur opnieuw. Hij klonk levendiger dan 's ochtends; voor alle afspraken en alle bizarre problemen die bij elk nieuw filmproject opdoken waren in ieder geval voorlopige oplossingen gevonden, dus ze dacht dat het tijd was om hem op de hoogte te brengen. Om complicaties te vermijden verplaatste ze het voorval echter een dag, dat zou normaal gesproken toch niets uitmaken.

'Er is vannacht iets gebeurd. Ik wilde het je vanmorgen niet vertellen, ik wist tenslotte dat je een zware dag te wachten stond.'

'Ja?'

'Ik heb een telefoontje gekregen.'

'Hm?'

'Om half vier vanochtend. Het was iemand die zich uitgaf voor Tom.'

'Wat?'

'Ja. Er werd gebeld en ik nam op ... zonder na te denken. Hij beweerde dat hij Tom was en zei dat we elkaar moesten ontmoeten.'

'Wát zeg je?'

'Precies. Ik was helemaal van de kaart. Had vlak ervoor ook een rare droom gehad.'

'Wat ... wat zei hij?'

'Bijna niets. Hij wilde alleen dat we elkaar zouden ontmoeten. Zei dat hij erop terug zou komen. Daarna hing hij op, we hebben niet langer dan een minuut gepraat ... of nog korter.'

Het werd stil in de hoorn. Maar ze kon Roberts ademhaling horen. Die klonk plotseling weer gespannen, zoals die vanmor-

gen had geklonken. Ik had niets moeten zeggen, dacht ze. Ik had er niet tegen hem over moeten beginnen.

‘Waar belde hij vandaan?’

‘Uit het buitenland, ik weet niet waarvandaan.’

‘Verscheen er geen nummer op de nummERMelder?’

‘Jawel. Maar dat was verdwenen toen ik het wilde controleren.’

‘Verdwenen?’

‘Ik heb misschien op een verkeerde knop gedrukt. Ik weet het niet, het is er in ieder geval niet meer.’

Want zo was het. Toen ze thuis was gekomen na het bezoek aan de therapeute had ze naar het nummer gezocht, maar het was weg. Misschien had ze het per ongeluk gewist, dat moest dan zijn gebeurd toen ze met Robert praatte.

Of misschien ...?

Maar ze drong de gedachte weg.

‘Hoe klonk hij?’

‘Hij klonk ... tja, niets bijzonders. Een heel normale mannenstem. Niet bijzonder zwaar, niet bijzonder licht ... een klein beetje hees misschien. Maar we hebben dus niet heel veel woorden gewisseld.’

‘En hij zou erop terugkomen?’

‘Dat zei hij.’

‘Je ... je had niet het idee dat je hem op een of andere manier herkende?’

‘Lieve hemel, Robert, natuurlijk niet.’

‘Neem me niet kwalijk. Het is een beetje onverwacht allemaal. We hebben natuurlijk met een bedrieger te maken. Iemand die zich uitgaf voor Tom ... maar waarom? Dat is de vraag.’

‘Daar heb ik de hele dag over na lopen denken. En ik heb geen antwoord gevonden. Hij zou ergens op uit moeten zijn ... als het tenminste niet alleen om een grapjas gaat.’

‘Een grapjas?’

Robert kreeg een hoestaanval, ze kon horen hoe hij zich afwendde van de hoorn en hoe hij iemand om een glas water vroeg.

‘Ben je niet alleen?’

Hij nam een paar slokken voordat hij antwoord gaf.

‘Ik bel vanuit de hotelbar. Maak je geen zorgen, ik word niet afgeluisterd.’

Afgeluisterd? Waarom zou hij worden afgeluisterd?

‘Ik kom morgenmiddag thuis. Dan moeten we hierover praten.’

‘Ja goed, dat doen we.’

‘Maar als hij weer belt, moet je zorgen dat je het nummer opschrijft. En dat je mij onmiddellijk belt, ook al is het midden in de nacht. Hoe laat was het toen je het telefoontje kreeg?’

‘Half vier ’s ochtends. Een paar minuten erna.’

‘Verdomme.’

‘Ja. Maar zoals je zei, we gaan het er morgen over hebben. Misschien was het alleen maar een gek die het leuk vindt om dit soort dingen te doen.’

Robert dacht na en ademde een paar seconden zwaar.

‘Ja, laten we voor die lezing kiezen. Voorlopig tenminste. Het stikt van de idioten in de wereld.’

‘Ik hoor dat meneer in de filmbranche werkt.’

Dat was een terugkerend grapje. Hij lachte, daarna hingen ze op.

Ze herinnerde zich ook een van de agenten. Ze zag hem voor zich toen ze de tv had uitgezet na het nieuws van negen uur, een van de onderzoekers die waren ingeschakeld in verband met Toms verdwijning.

Het was een vrij jonge inspecteur, ze dacht dat hij DeJong heette, of misschien DeJung. Of alleen maar Jung; hij was de maand nadat Tom was verdwenen een paar maal met hen komen praten, één keer in gezelschap van een vrouwelijke collega, de andere keren in zijn eentje. Hij had indruk op haar gemaakt, op Robert ook, door zijn voorzichtige en beleefde gedrag. Hij had hen eigenlijk gewoon verhoord, maar zij noch Robert had het zo opgevat: dat hij erop uit was om hen in de val te lokken. Of

op zijn minst zeker wilde weten dat ze op geen enkele manier betrokken waren bij Toms verdwijning, aangezien ze misschien hadden begrepen in welke precaire situatie de jongen zich bevond en er daarom voor hadden gezorgd dat hij kon ontkomen naar een of andere naargeestige plek op een onbekend continent, waar de lange arm van de wet hem niet kon bereiken. In ieder geval niet de lange arm van de politie van Maardam.

Maar dat dit het doel, of in ieder geval een nevendoeel, van de gesprekken was, beseften ze pas achteraf, en ze herinnerde zich dat zij en Robert samen hun hoofd hadden geschud over hun naïviteit.

DeJong/DeJung/Jung had een keer gevraagd of ze verbaasd zouden zijn als zou blijken dat Tom op een of andere manier aan een grote som geld was gekomen en er met die som vandoor was gegaan, om van identiteit te wisselen en zich de rest van zijn leven verborgen te houden.

‘Je bedoelt dat hij een bank zou hebben beroofd?’ had Robert gevraagd.

‘Dat zei ik niet’, had de rustige inspecteur geantwoord. ‘Maar aangezien je het zelf voorstelt, wat denken jullie van zo’n theorie?’

‘Niet erg waarschijnlijk’, had Robert na een korte pauze geantwoord. ‘Tom is een drugsverslaafde kruimeldief, geen crimineel genie.’

Ze had gedacht dat het geen erg vleiend oordeel was over je eigen zoon, maar DeJong/DeJung/Jung had alleen geknikt en zich een discreet glimlachje veroorloofd.

Ze vroeg zich af of hij nog steeds bij het korps werkte, die aardige rechercheur, en of het mogelijk zou zijn hem te raadplegen in het geval dat de bedrieger zijn belofte om erop terug te komen waar zou maken.

Absoluut niet, besloot ze en ze dronk de laatste druppels uit het wijnglas, dat ze ter begeleiding van het televisiejournaal had ingeschonken. Onder geen beding moest de politie erbij betrokken worden.

Maar hij kwam er niet op terug.

Zaterdag niet en zondag niet, en de hele volgende week niet. De rest van de maand niet. Zij en Robert bespraken de kwestie meermaals, en ze merkte al gauw dat hij zijn bedenkingen had. Die erop neerkwamen dat ze alles gedroomd zou hebben. Dat er nooit een nachtelijk telefoongesprek had plaatsgevonden; hij bracht de stelling niet heel categorisch naar voren en zij deed ook geen moeite om ertegenin te gaan. Maar ze herinnerde zich dat Maria Rosenberg hetzelfde had gesuggereerd, en naarmate de dagen verstreken en er niets gebeurde, begon ze zelf te twijfelen.

Een gesprek midden in de nacht dat in een halve minuut voorbij was.

Van iemand die tweeëntwintig jaar lang verdwenen was.

Het gewiste nummer op de nummERMelder.

Wat sprak ervoor dat het allemaal niet zo was? Dat ze het zich inbeeldde. Dat ze het had gedroomd. Het had heel echt aangevoeld, maar het was nooit gebeurd.

Ze had spijt dat ze het met haar therapeute over het gesprek had gehad.

Ze had spijt dat ze het er met Robert over had gehad.

De tijd ging voorbij, de bomen lieten hun bladeren vallen en ze verdiepte zich steeds meer in de zestiende eeuw en Erasmus van Rotterdam.